

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
golshanak.fatahian@regeringskansliet.se

Betänkandet Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen (SOU 2021:7) – förslag till yttrande

Sammanfattning

Västerviks kommun ställer sig övervägande positiv till utredningens förslag om förstärkt skydd för väljarna. Flera av utredningens förslag om lagreglering är frågor där valnämnderna själva tidigare har beslutat om. Förslagen om reglering går till stor del i linje med Västerviks kommuns valnämnds tidigare ställningstaganden. Detta gäller till exempel förtydligandet av hur valsedlar ska hanteras samt hur propaganda får ske i och i anslutning till vallokalen.

Västerviks kommun är positiv till att utredningen lyfter utbildningen av röstmottagare och vikten av att den ger lika kunskaper genom att valnämnderna ska använda Valmyndighetens material som grund och sedan ersätta eller komplettera med eget material som är kvalitetssäkrat. Västerviks kommun föreslår att Valmyndigheten tar fram övningsmaterial som lämpar sig att använda i en praktisk del i utbildningen.

Västerviks kommun delar utredarnas uppfattning om att det är viktigt att Valmyndighetens material till röstmottagarna och väljarna förstärks kring valhemligheten och att det kommuniceras innan valet och på röstmottagningsstället. Det är ett stöd för röstmottagarna att kunna hänvisa till ett tydligt informationsmaterial med Valmyndigheten som avsändare om ordning uppstår vid exempelvis gruppröstning eller valpropaganda.

Västerviks kommun ställer sig negativ till förslaget om att det ska utses en ordförande i varje röstningslokal, samt till utredarnas uttalande om krav på att minst en person med erfarenhet från röstmottagning från tidigare val ska finnas i varje val- och röstningslokal. Skälen till dessa ställningstaganden utvecklas nedan.

Synpunkter på innehållet i betänkandet

Avsnitt 6.6.1 Förutsättning för rekrytering av röstmottagare

Av utredningen framgår att man inte har funnit skäl att överväga formella regler för själva bemanningen av röstmottagare i val- och röstningslokaler. Samtidigt skriver utredarna: *"Ett krav som vi dock tycker är befogat är att det bland röstmottagarna i alla val- och röstningslokaler ska återfinnas åtminstone en person med erfarenhet från röstmottagning"*

i tidigare val.” I denna fråga vill Västerviks kommun framföra att det vore mycket negativt om en sådan reglering infördes.

Varje valnämnd beslutar själv om bemanningen i val- och röstningslokalerna. Sannolikt kommer valnämnderna försöka att bemanna på sådant sätt att det finns erfarna röstmottagare i varje lokal, då det självklart ses som en fördel. En reglering riskerar dock att bli en problematisk begränsning. Möjligheten att lösa sjukfrånvaro med ersättare skulle kunna försvåras, liksom att lösa en situation där det inte finns tillräckligt många tillgängliga personer med tidigare erfarenhet som vill ta sig an uppdraget. Faktumet att en person har deltagit vid tidigare val är heller ingen garanti för att personen ifråga är bättre lämpad för uppdraget än vad en nyutbildad person skulle vara. Denna bedömning måste överlåtas på valnämnderna själva och bör absolut inte regleras i lag.

Avsnitt 6.6.2 Utbildningen av röstmottagare ska ge likvärdiga kunskaper

Utredningen föreslår att Valmyndighetens ansvar ska även fortsättningsvis vara att *utveckla och tillhandahålla erforderligt utbildningsmaterial för länsstyrelser och valnämnder*. Valmyndighetens material ska användas vid den obligatoriska utbildningen av röstmottagare. Förslaget handlar också om att *valnämnden får ersätta eller komplettera utbildningsmaterialet med eget innehåll under förutsättning att kvaliteten i det material som används har säkerställts*.

Västerviks kommun är positiv till att Valmyndighetens utbildningsmaterial ska användas och att det sedan kan kompletteras med förtydliganden från den egna valnämnden kring exempelvis lokala principbeslut eller medskick från länsstyrelsens utbildning.

Utredningen tar upp oordning på röstmottagningsstället, och valpropaganda och avstånd till röstmottagningsstället som två prioriterade områden att förtydliga under utbildningarna. Västerviks kommun har tidigare fattat lokala principbeslut för dessa områden och ser fram emot lagreglering och förtydliganden i utbildningen, gärna med exempel i filmer och skriftligt utbildningsmaterial till röstmottagarna.

Utöver filmer och skriftligt utbildningsmaterial är det önskvärt om det ingår en mer praktisk del i utbildningsmaterialet från Valmyndigheten. Det är också positivt om Valmyndigheten tar fram övningsmaterial. Det kan vara ett övningskitt där röstmottagarna på utbildningen eller på egen hand kan öva på att ta emot röster och fylla i väljarförteckning, dagrapport röstningslokal, omslag, röstlängd etc.

Västerviks kommun har vid det senaste allmänna valet 2019 tidigare tagit fram eget övningsmaterial utifrån material i valdatasystemet och använt i utbildningen till röstmottagare som arbetar med förtidsröstning. Om Valmyndigheten tar fram övningsmaterial som valnämnderna kan använda är det en insats för att ge röstmottagarna likvärdiga kunskaper.

Avsnitt 6.6.4 Utökat ansvar för vissa röstmottagare

Utredningens förslag är att en av de närvarande röstmottagarna vid förtidsröstning ska inneha rollen som ordförande för röstmottagningen. Detta förslag riskerar att försvåra bemanningen i förtidsröstningslokalerna.

Ett skäl som utredarna framför till att det alltid bör finnas en ordförande även i röstningslokalerna är att det ska finnas någon på plats som har det yttersta ansvaret och någon som väljarna kan vända sig till. Procedurerna kring själva röstningen är i röstningslokalerna inte lika komplicerad och omfattande som den i vallokalerna där också räkning av röster sker. Förtidsröstningen sträcker sig också över en period av flera veckor och är därmed inte lika enkelt planerad vad gäller bemanning som i en vallokal som endast är en dag.

Västerviks kommun vill betona att ansvaret bör vara lika för alla röstmottagare under förtidsröstningen. Det är mycket viktigt för genomförandet av förtidsröstningen att alla röstmottagare kan alla steg och dagliga rutiner innan, under och efter förtidsröstningen. Vi ser inget behov av att en enskild person är ordförande med extra ansvar. Förslaget som utredningen föreslår ställer ökat krav på bemanning och schemaläggning i alla kommunens röstningslokaler under förtidsröstningsperioden.

Västerviks kommun är positiv till att väljarna tydligare ser vilka de kan vända sig till vid frågor. Vi tror att behovet är större att veta vilka som är röstmottagare än att hänvisa väljarna till en person, med rollen ordförande, att svara på frågor från väljarna. Västerviks kommun vill istället lyfta alla röstmottagares ansvar och har vid senaste allmänna valet till Europaparlamentet tagit fram västar med texten "valfunktionär" för att synliggöra vilka som arbetar med val. Västarna användes vid förtidsröstning, ambulerande röstmottagning och på valdagen. Västarna tydliggjorde på ett bra sätt för de röstande vilka personer som arbetade som röstmottagare och som ansvariga för valsedelställen. Västarna upplevdes som positiva av både röstmottagare och väljare.

I Västerviks kommun finns under förtidsröstningsperioden alltid en valhandläggare tillgänglig på telefon om de som arbetar i röstningslokalerna behöver stöd. Dit kan röstmottagarna vända sig i alla typer av frågor, både rörande valtekniska frågor och frågor från väljarna. Att kräva att valnämnden utser en ordförande och en vice ordförande (vilket krävs då ordföranden måste kunna lämna lokalen tillfälligt för till exempel toalettbesök) vid varje arbetsdag i röstningslokalerna skulle riskera att försvåra bemanningen. Detta vore mycket olyckligt då det redan idag är svårt att hitta personer som vill ta sig an uppgiften. Bedömningen är att det skulle bli ännu svårare om ett utökat krav på ansvar skulle läggas på fler personer än idag. Västerviks kommun ställer sig därmed negativ till reglering av att utse ordförande i varje röstningslokal.